

Una obra menor de Gaudí al jardí de les Teresianes

Jordi Bonet i Armengol

Acadèmic de número. jordibonetar@coac.cat

Resum

Enric d'Oso, gran devot de Montserrat i sant fundador de les Germanes Teresianes, encarregà Gaudí la construcció de la seva escola de Barcelona. La llegenda diu que la imatge de la Mare de Déu fou descoberta en una cova. És molt possible que, a l'espai destinat a l'esbarjo i jardins, Gaudí construís una gruta en la qual venerar una reproducció de la imatge, sense que figurés, per la seva relativa importància, com a part integrant del conjunt. La tardor de 2012 es va poder estudiar i es pot afirmar que es obra original de Gaudí.

Paraules clau: Gaudí / arquitectura / Teresianes / Enric d'Oso / Mare de Déu de Montserrat.

Abstract

A minor work by Gaudí in the garden of the Teresianas

Enric d'Ossó, a faithful devotee of Montserrat and saintly founder of the Teresian Sisters, commissioned Gaudí to build its school in Barcelona. Legend has it that the image of Santa Maria de Montserrat was discovered in a cave, and it is quite possible that Gaudí built a grotto to venerate her image in the playground and garden area, without this taking on relative importance as part of the whole. It was studied in autumn of 2012 and was found to be an original work by Gaudí.

Key words: Gaudí / architecture / Teresianes / Enric d'Oso / Virgin of Montserrat.

Per unes circumstàncies impensables se'm convidà a veure una construcció que de sempre havia existit al jardí de les Teresianes del carrer Ganduxer de Barcelona. Una cova-capella que possiblement havia realitzat Antoni Gaudí i que per la seva poca entitat al costat de l'extraordinària escola que tot-hom coneixia no s'havia mai tingut en consideració. Jo mateix mai no n'havia sentit parlar, malgrat que havia visitat repetides vegades l'edifici, si no recordo malament ja d'adolescent, cap els anys trenta.

En Pablo Duran, marit de Mireia,¹ filla del meu cosí segon Manuel Armengol i Bosch, que fa uns mesos em parlà del projecte d'organitzar visites a monuments i en especial de Gaudí, em pregà d'acompanyar-lo per saber la meva opinió sobre si una capelleta situada en el jardí de les Teresianes, podia ser obra del gran arquitecte. Quedàrem de trobar-nos-hi a les 11h del matí del dimecres 14 de novembre del 2012 (dia de la vaga general) amb en Manuel Medarde i en Jordi Faulí. Ens hi esperava la superiora de les Teresianes, M. María José Montserrat. En Pablo Duran l'havia visitat per preparar la visita a l'escola i a l'acompanyar-lo al sortir i baixar l'escala que porta a l'entrada del carrer de Ganduxer, i passar pel jardí i l'espai esportiu, la denominà "escala d'en Gaudí" i a la vegada afegí "en aquesta part del jardí hi ha una capelleta amb la Mare de Déu de Montserrat". Al veure-la quedà sorprès ja que veié una construcció que podia ser obra de l'arquitecte. Només veient la construcció, malgrat la reixa que en protegia l'entrada, em semblà que per l'aspecte corresponia a la sospita de que era certament una obra menor del Mestre.

Calia examinar-ne els detalls i alhora comentar-ho amb en Medarde i en Faulí i unànimement coincidírem en què la suposició era certa. Vaig agafar un paper per dibuixar el conjunt, tot prenent les mesures i fent unes fotos per fer-ne la descripció corresponent.

El lloc aprofita un desnivell que permet situar en un espai reduït una construcció realitzada en bona part amb materials sobrers a partir d'una volta que cobreix escassament 5 m² de planta aproxima-

Fig. 1. Visió frontal de la cova-capella. Reixa de tancament posterior. Fotografia de l'autor.

Fig. 2. Interior amb imatge. Fotografia de l'autor.

dament semicircular d'uns 2 m de diàmetre. Més o menys com una barraca de vinya però que a la part superior permet deixar un espai que tanca una barana de pedra amb unes peces com uns merlets en forma de punxes; una mena de mirador damunt de la placeta, que s'estén com un eixamplament dels camins que porten i limiten l'espai poliesportiu.

A ambdós costats de l'arc d'entrada s'hi deixen unes petites concavitats per a, amb poca terra, fer possible que hi visquin unes plantetes amb flors, que fàcilment poden recollir l'aigua de pluja o regar-les amb una senzilla regadora.

A l'interior, com un petit replà o tauleta, hi reposa la imatge de la Mare de Déu de Montserrat i un parterre segueix la corba amb plantes de fàcil adaptació a la humitat i la poca llum que hi aporten els 2,50 m d'alçada de l'arc d'accés a la capelleta. És interessant com Gaudí va tenir cura que s'aprofités la mica d'aigua que es podia recollir a partir de triar una vegetació adequada.

Segurament Enric d'Osó fundador de les Teresianes i bon devot de la Mare de Déu de Montserrat deuria intervenir en aquesta humil i econòmica construcció feta amb l'ús de materials que podien ser sobrants de la gran construcció que es portava a terme. No en va la primera Missa cantada de l'amic de Gaudí s'havia celebrat al santuari montserratí, del qual seria sant i n'era un fervent devot; i fins i tot de jovenet hi havia pujat sol.

Els pendents que recullen l'aigua i la forma d'aquests per conduir-la són clarament deguts a la forma de treballar de Gaudí, com en M. Medarde observà i ens n'ha fet conscients als estudiants d'arquitectura, i que figuren a la Colònia Güell, a Bellesguard i altres indrets on Gaudí treballà.

Posteriorment em fou possible de connectar amb antigues alumnes de l'escola que coneixien el lloc, però mai havien mostrat l'admiració per una obra menor que com sempre Gaudí va tenir cura que es construís amb tots els detalls que pràcticament han fet que perdurés en bon estat de conservació, malgrat que fa segurament més d'un segle que s'edificués.

Tot i la recerca fins ara efectuada, no s'ha trobat enlloc una referència que ens doni testimoni de la seva existència, però pot assegurar-se que només Gaudí podia ser-ne l'autor, com també dels murets de tancament, bancs i escales que envolten l'actual poliesportiu, resolts com sols ell n'era capaç de fer.

A la conversa mantinguda amb la superiora per obtenir informació que servís per aclarir i confirmar la nostra opinió, ens digué que a l'inici de la Guerra Civil els revolucionaris cremaren tots els plànols i documentació que existia. En relació a la renúncia de Gaudí a projectar l'església que havia d'acompanyar i substituir l'oratori provisional de l'escola, la M. Montserrat digué el què de forma verbal li havia arribat per part de les seves antecessores. A Gaudí no li fou possible de convèncer a la llavors superiora que l'església havia de tenir la porta d'accés al carrer i no ser exclusivament per a la comunitat i alumnes i per això acabà projectant-la un altre arquitecte. I també el que anys més tard havia opinat Gaudí: "*vaja mamarracho d'església que han fet les Teresianes*".

Les fotografies i plànols d'aquesta petita construcció aporten el testimoni de la seva existència i permeten ampliar el catàleg de l'obra gaudiniana.

NOTES

1. Néta de Josep Ma. Armengol i Viver, que fou secretari de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat i autor de la genealogia de Gaudí.

Fig. 3. Els gaudinistes Medarde, Bonet i Faulí examinant l'obra. Fotografia de l'autor.

Fig. 4. Muret lateral de tancament de la placeta esquerra. Fotografia de l'autor.

Fig. 5. Muret lateral de tancament de la placeta dreta. Fotografia de l'autor.

Fig. 6. Visió frontal de la cova-capella. Fotografia de l'autor.

Fig. 7. Placeta alta damunt de la cova-capella. Fotografia de l'autor.

Fig. 8. L'escala d'en Gaudí. Fotografia de l'autor.

Fig. 9. Murets i bancs al voltant de l'espai esportiu. Fotografia de l'autor.

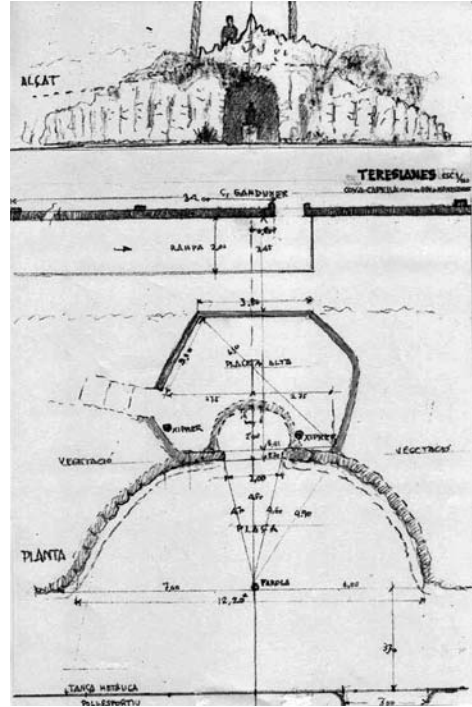

Fig. 10. Planta i alçat de la cova-capella de la M. de Déu de Montserrat. Dibuix de l'autor.

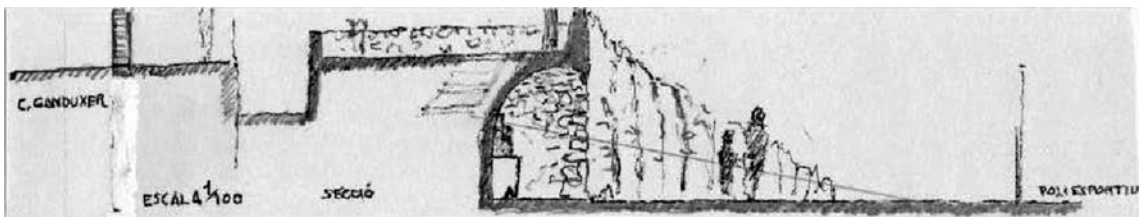

Fig. 11. Secció longitudinal de la cova-capella. Dibuix de l'autor.

Fig. 12. Composició perimetral de la plaça. Fotografia de l'autor.